Våpenkappløpene i Asia- og Stillehavsområdet

Stig Lysklætt¹, Henrik Stålhane Hiim², & Stig Stenslie^{3*},

¹*Cand.polit., Forsvaret;* ²*Ph.D, Forsvaret;* ³*Dr.philos., Forsvaret.*

Etter flere tiår med rask økonomisk vekst satser en rekke stater i Asia- og Stillehavsområdet på å utvikle sterkere militærmakt. I denne artikkelen hevdes det at det nå foregår flere våpenkappløp i regionen. Våpenkappløpene skjer på flere militære og militærteknologiske områder og mellom ulike kombinasjoner av stater. Et fellestrekk er imidlertid at de er drevet fram av et Kina som ikke bare har vokst seg sterkere, men som også uroer sine naboer på grunn av en mer selvhevdende atferd og en økende satsning på offensive militære kapabiliteter. Våpenkappløpene er ikke like intense som for eksempel det klassiske «Dreadnought-kappløpet» mellom Tyskland og Storbritannia, men de gir like fullt grunnlag for bekymring over det framtidige sikkerhetspolitiske klimaet i Asia- og Stillehavsområdet.

Nøkkelord: våpenkappløp • opprustning • Kina • USA • Asia-/Stillehavsområdet

The Arms Races in Asia-Pacific Region

After decades of rapid economic growth, a number of states in the Asia and Pacific region are developing stronger military forces. In this article, it is argued that there are now several arms races taking place in the region. The arms races take place in several military domains and among different combinations of states. A common feature is that they are driven by a China, which has not only grown stronger, but also disturbs its neighbors as a result of a more assertive behavior and increasing investments in offensive military capabilities. These arms races are not as intense as for example the classic «Dreadnought-race» between Germany and the United Kingdom, but they are nevertheless a source of concern over the future security climate in the Asia and Pacific region.

Keywords: arms race • armament • China • USA • Asia-Pacific

*Korrespondanse: Stig Lysklætt, Forsvaret. Email: stiglys@gmail.com. Henrik Stålhane Hiim, Forsvaret. Email: henrik.hiim@gmail.com. Stig Stenslie, Forsvaret. Email: stig.stenslie@gmail.com.

Innledning

Verdens militære tyngdepunkt har flyttet seg til Asia- og Stillehavsområdet. Flere tiår med sterk økonomisk vekst har gitt en rekke av landene i regionen muligheter til å øke sine militærutgifter. Dette har ført til en vesentlig styrking av militæret i mange asiatiske land. Utviklingen er spesielt hurtig på det sjømilitære området, og mange stater satser på å styrke sin sjømakt. I tillegg utvikler mange stater sitt flyvåpen, sine missilstyrker samt sine cyberkapabiliteter.

Blant forskere og analytikere hersker det imidlertid uenighet om den militære utviklingen i Asia- og Stillehavsområdet kan beskrives som et «våpenkappløp». Mens noen benekter at det foregår et slikt kappløp i Asia (Hofbauer og Ben-Ari 2012; Fu et al., 2015; Bitzinger 2010), inntar andre et mellomstandpunkt (Till 2012; Till 2013; Liff & Ikenberry 2014; Le Mièrre 2014), mens andre igjen mener at et fullverdig våpenkappløp er i gang (Tan 2014; Ball 2010; Cheung 2016). I denne artikkelen tar vi til orde for at utviklingen kan beskrives som et komplekst sett med våpenkappløp mellom flere aktører, og på flere våpentekniske områder. På tross av at kappløpene foreløpig ikke er like intense som for eksempel det klassiske «Dreadnought-kappløpet» i forkant av første verdenskrig, kjennetegnes den militære utviklingen i regionen av gjensidig opprustning etter et aksjon–reaksjonsmønster. Det er også tegn til at våpenkappløpene er i ferd med å tilta i styrke og intensitet.

Debatten om hvorvidt det foregår et våpenkappløp i Asia- og Stillehavsregionen handler om mer enn akademiske begreper og merkelapper. Mange forskere mener våpenkappløp øker risikoen for krig og kriser. Selv om det ikke skulle finnes en direkte årsakssammenheng mellom kappløp og væpnet konflikt, er slike kappløp tydelige uttrykk for økende uro og spenning. I tillegg kan hurtig anskaffelse og utplassering av nye militære kapabiliteter øke faren for misforståelser og uhell som i verste fall avstedkommer uintenderte militære sammenstøt. Avklaring av spørsmålet vil i alle tilfelle gi økt innsikt i den sikkerhetspolitiske situasjonen i regionen.

En vanlig innvending mot at utviklingen i Asia- og Stillehavsregionen kan beskrives som et våpenkappløp er at mange av landenes militære utgifter som andel av brutto nasjonalprodukt (BNP) ikke har økt. Dette er et argument vi allerede innledningsvis vil tilbakevise. For land med en hurtig voksende økonomi er det misvisende å peke til militærutgifter som andel av BNP som målestokk for om våpenkappløp finner sted eller ikke (Fu et al., 2015: 197–198). USAs rustning under Reagan demonstrerer dette tydelig: Første halvdel av 1980-tallet omtales ofte som «den andre kalde krigen», og var kjennetegnet av et intenst våpenkappløp mellom USA og Sovjetunionen (Rhodes 2008: 147–153). På tross av at USAs forsvarsbudsjett økte med 43 prosent fra 1980 til 1985 (377 til 540 milliarder USD), sank imidlertid landets militærutgifter som andel av BNP fra 3,3 til 2,9 prosent. Årsaken var sterk vekst i USAs økonomi i perioden (SIPRI 2015).

Denne artikkelen er delt inn i fem hoveddeler. Vi vil først, med bakgrunn i eksisterende teori, definere hva et våpenkappløp er, og kort diskutere hva som utløser slike kappløp, samt hvilke konsekvenser de kan ha. I del to gjør vi rede for det vi mener er den viktigste drivkraften bak våpenkappløpene i regionen, nemlig Kinas

økte militærmakt. I del tre viser vi hvordan USA fra rundt år 2010 har begynt å gjøre store endringer i sin forsvarsplanlegging for å svare på Kinas opprustning. I del fire går vi gjennom hvordan en rekke av Kinas naboer i økende grad har satset på å anskaffe våpen og utvikle mottiltak mot Kina. I del fem konkluderer vi, og drøfter mulige implikasjoner våpenkappløpene vil kunne ha for det framtidige sikkerhetspolitiske klimaet i Asia.

HVA ER ET VÅPENKAPPLØP?

Til tross for at «våpenkappløp» er et begrep som brukes ofte av både forskere og beslutningstakere, hersker det uklarhet om hva begrepet faktisk betyr og innebærer. Det er blant annet en tendens til å blande sammen ulike begreper som «opprustning» og «våpenkappløp». Det er også utfordrende å «måle» våpenkappløp og å vite hvordan vi kan observere at de finner sted. Videre er det omstridt hva som utløser slike kappløp og hvilke konsekvenser de har. I det følgende vil vi forsøke å klargjøre disse spørsmålene.

Barry Buzan viser til at begrepet våpenkappløp indikerer at det foregår «selv-stimulerende militær rivalisering mellom stater hvor deres tiltak for å forsvare seg militært leder dem til å forsterke trusselen de utgjør mot andre» (Buzan 1987: 69). Det følger av Buzans definisjon at våpenkappløp er en prosess der det er interaksjon mellom to eller flere parter. Dersom den militære utviklingen i et land ikke er et svar på en motparts opprustning, deltar ikke landet i et kappløp (Acharya 1994: 3). Et våpenkappløp er dermed ikke det samme som generell opprustning eller militær modernisering, som kan finne sted i et eller flere land uten at det er et konkurranseforhold med en motpart som driver dette.

En videre presisjon av hva et våpenkappløp er, kan utledes av et sett med vilkår utviklet av Colin Gray. Gray viser til at: 1) det må foreligge to eller flere parter og disse må være seg bevisst sin antagonisme, 2) partene må strukturere sine militære styrker for å møte eller avskrekke en mulig motstander som også deltar i våpenkappløpet, 3) partene må konkurrere militært enten kvantitativt eller kvalitativt, og 4) det må være en rask militær utvikling. Alle disse vilkårene må være oppfylt for at et våpenkappløp finner sted (Gray 1972: 41).

Vi vil legge Grays vilkår til grunn når vi vurderer hvorvidt det foregår et eller flere våpenkappløp i Asia- og Stillehavsregionen. Et av begrepene Gray bruker – antagonisme – krever imidlertid en avklaring. Det kan være krevende å spore hvorvidt stater er seg «bevisst sin antagonisme». Det skal mye til før en stat åpent erklærer sitt motsetningsforhold til en annen stat; ofte vil ledere hevde at militær opprustning kun finner sted som en generell forberedelse. Det er likevel flere indikatorer som kan legges til grunn for å peke på om forholdet mellom to eller flere land kjennetegnes av antagonisme (eller økende grad av antagonisme). For det første kan offisielle uttalelser som peker i retning av at en annen stat representerer en trussel, indikere et økende motsetningsforhold. For det andre kan debatter blant eksperter – for eksempel ledende forskningsmiljøer – gi en pekepinn på hvordan eliten oppfatter en annen stat (Shambaugh 1993: 5). For det tredje kan for eksempel data fra

spørreundersøkelser peke på hvorvidt befolkningen i en stat oppfatter en annen stat som en motstander.

Et klassisk eksempel på en interaksjon av den typen Gray beskriver, er det såkalte «Dreadnought-kappløpet» mellom Storbritannia og Tyskland. Storbritannia hadde før første verdenskrig verdens største marine, og en ambisiøs tysk keiser, Vilhelm II, ønsket å bygge den tyske marinen opp til to tredjedeler av den britiske, for på sikt å sikre Tysklands oversjøiske besittelser og samtidig utfordre verdens den gang helt overlegne sjømakt. Han startet derfor på 1890-tallet et storstilt opprustningsprogram. Storbritannia svarte med å lansere slagskipet *HMS Dreadnought* som ble sjøsatt i 1906. Dreadnought var en revolusjon i slagskipsdesign og totalt overlegent alle andre tidligere slagskip med hensyn til artilleri, pansring og fart. Dreadnought-kappløpet ble vunnet av Storbritannia med 29 skip mot Tysklands 17, frem til krigen brøt ut i 1914. Keiser Vilhelm II innså at Tyskland ikke kunne vinne dette kappløpet og dreide derfor tysk innsats inn mot byggingen av et helt nytt våpensystem, nemlig ubåten. Ubåten skulle vise seg å være en billig og en meget effektiv trussel mot Dreadnought-slagskipet (Massie 1991: kap. 8, 17, 26, 33).

Det maritime våpenkappløpet mellom Storbritannia og Tyskland illustrerer at kappløp kan være både kvalitative og kvantitative. I tillegg til å skaffe seg flest mulige skip, konkurrerte de to statene også om å gi skipene størst mulig kaliber på kanonene, tykkeste mulig pansring og høyest mulig fart. Videre viser Tysklands politikk etter 1914 at stater i noen tilfeller kan la være å svare på en militær utfordring ved å søke paritet, men i stedet utvikle asymmetriske kapabiliteter. Så lenge utviklingen av disse kapabilitetene er svar på en motstanders rustning, kan det være en form for våpenkappløp.

Dreadnought-kappløpet var intenst, og krevde enorme ressurser fra deltakerne. Det er imidlertid ikke gitt at konkurranseforholdet mellom stater behøver å være så voldsomt for å kunne regnes som et våpenkappløp. Flere forskere har tatt til orde for at våpenkappløp heller kan forstås ved å vise til et spekter av ulik atferd, der opprettholdelse av *status quo* (eller eventuelt nedrustning) befinner seg i en ende, mens intense våpenkappløp er motstykket i den andre enden av skalaen (Tan 2014: 29; Bitzinger 2010: 59–60). Et slikt utgangspunkt har flere fordeler: Blant annet klargjør det hvorfor det er urimelig å avvise at våpenkappløp finner sted fordi de ikke er like intense som et gitt historisk eksempel.

Et annet trekk ved våpenkappløp er at de i større eller mindre grad kan være avgrenset til ett enkelt militært eller militærteknisk område, eller til og med bare til bestemte enkeltkategorier av våpen (Gray 1972: 45). For eksempel var den kalde krigens kjernevåpenkappløp en konkurranse mellom USA og Sovjetunionen om å erverve flest kjernevåpen, størst mulig sprengkraft, og best mulige leveringsmidler. Selv om USA og Sovjetunionen også konkurrerte på andre områder, var konkurransen mest intenst hva gjaldt kjernevåpen. På land var konkurransen begrenset: På grunn av Sovjetunionens overlegne posisjon i Europa forsøkte USA i liten grad å svare direkte ved å etablere tilsvarende makt på land, men svarte i stedet ved å utvikle teknologisk overlegenhet og massiv kjernefysisk slagkraft. Under president Eisenhowers ble dette til den såkalte massive gjengjeldelsesstrategien (Gavin 2011).

Siden våpenkappløp kan være kvalitative og avgrenset til særskilte våpensystemer, kan det være utfordrende å måle om et våpenkappløp finner sted. I den litteraturen på feltet der vekten er lagt på kvantitative faktorer – heretter kalt den kvantitative litteraturen – er det tradisjonelt brukt militærutgifter som et mål for om to eller flere stater befinner seg i et kappløp. Selv om stigende og/eller høye militærutgifter ofte vil være en viktig indikasjon på et kappløp, er det imidlertid et utilstrekkelig mål i seg selv (Diehl & Crescenzi 1998: 116). Hvis for eksempel en stat – som Kina etter slutten på den kalde krigen – satser sterkt på å utvikle sjømakt, og samtidig nedprioriterer landmakt, kan staten likevel delta i et maritimt våpenkappløp. Med andre ord kan det være misvisende utelukkende å se til overordnede budsjetter uten å undersøke eventuelle endringer i en stats forsvarsplanlegging og styrkestruktur. Budsjetter er «input» og ikke «output» (Fu et al., 2015: 198; se også Liff & Ikenberry 2014: 61). Som nevnt innledningsvis er militærutgifter som andel av BNP et problematisk kvantitativt mål, særlig for stater med raskt voksende økonomi.

Det vi kan kalle den kvalitative litteraturen på feltet har i større grad basert seg på å sammenlikne bestemte våpenplattformer og systemer. Dette byr også på utfordringer. Moderne våpenkappløp er i økende grad kvalitative i sin natur. Teknologi og besittelse av et teknologisk forsprang spiller en mye større rolle enn tidligere fordi revolusjonerende endringer i militær teknologi finner sted langt hyppigere (Buzan & Herring 1998: 11). Mens Dreadnought-slagskip lett kunne telles og sammenliknes, er kvalitativ opprustning ofte vanskeligere å identifisere og beskrive.

Disse utfordringene blir større ved at stater ofte vil holde hemmelig viktige sider ved egen kvalitativ opprustning for derigjennom å skaffe seg et fremtidig militært overtak. Cyber er et eksempel på et nytt område der det er stor grad av hemmelighold og spesielt utfordrende å måle kapabiliteter. Cyber er i mange tilfeller også en såkalt styrkemultiplikator snarere enn et selvstendig våpen, noe som gjør det vanskelig å måle hvor stor slagkraft en cyberstyrke har. Likevel spiller cyber en sentral rolle i moderne krigføring, og staters anskaffelse av både kapabiliteter og mottiltak på dette området kan munne ut i et våpenkappløp. Dette viser etter vårt syn hvorfor det, på tross av måleutfordringer, er bedre å gjøre en vurdering av våpenplattformer og systemer enn utelukkende å basere seg på enkelt målbare kvantitative indikatorer for å vurdere om et våpenkappløp finner sted.

Tradisjonelt har litteraturen om våpenkappløp fokusert på opprustning av regulære militære styrker. Det finnes imidlertid gode grunner til å inkludere også paramilitære styrker, og også andre enheter som kan bidra i militære oppdrag. I mange stater er for eksempel kystvakten paramilitær. Kystvaktfartøy kan brukes i militære oppdrag, og vil i forbindelse med kriser eller konflikter kunne spille en viktig støtterolle for marinen. I tillegg kan stater bygge opp enheter som i utgangspunktet er sivile, men som i noen tilfeller kan gis en militær rolle. Et eksempel på dette er den kinesiske maritime militsen, som består av sivile fartøy som kan settes under kommando av det kinesiske militæret. Oppbygging av denne typen kapasiteter kan også være del av og drive fram et våpenkappløp.

Det finnes flere ulike modeller for å forklare hva som forårsaker våpenkappløp. Grays definisjon peker først og fremst på våpenkappløp som en prosess der en stats opprustning utløser en reaksjon fra en motpart. Aksjons–reaksjons-dynamikk kan være utløst av det såkalte sikkerhetsdilemmaet i internasjonal politikk, der en stats anskaffelse av våpen for å beskytte seg selv skaper utrygghet hos andre stater (Jervis 1978). I tillegg til anskaffelse av militære maktmidler reagerer stater på truende atferd hos andre aktører. I hvilken grad stater forsøker å skaffe større militærmakt (eller å inngå allianser) for å balansere en motpart vil ifølge Stephen Walt være utløst av fire faktorer: motpartens maktstilling, nærhet, hvorvidt motparten skaffer offensiv eller defensiv militærteknologi, samt i hvilken grad motparten oppfattes som aggressiv (Walt 1987; om offensiv makt og sikkerhetsdilemmaet, se også Jervis 1978). Med andre ord kan aksjons–reaksjonsdynamikk utløst av opprustning bli forsterket hvis en side oppfatter motparten som truende, hvis motparten ligger nært geografisk, og hvis kapabilitetene er offensive.

Andre peker på interne faktorer – for eksempel press fra et «militært-industrielt kompleks» eller nasjonalisme – som drivkraft i opprustning og våpenkappløp (for en gjennomgang, se Buzan & Herring 1998). I denne artikkelen vil vi først og fremst analysere våpenkappløp med utgangspunkt i aksjons–reaksjonsmodellen, selv om vi anerkjenner at interne drivkrefter også kan spille en rolle i de prosessene vi beskriver. Det bør legges til at disse faktorene ikke er gjensidig utelukkende, og at våpenkappløp ofte kan utløses av en kombinasjon av interne og eksterne årsaker. Videre har Buzan og Herring synliggjort hvordan teknologiske gjennombrudd kan virke sammen med og forsterke både eksterne og interne drivkrefter og dermed bidra til å utløse kappløp (1998: 119–123). Et eksempel på et slikt gjennombrudd er den amerikanskledede revolusjonen i militær utvikling (Revolution in Military Affairs, RMA), som i stor grad «nullet ut» verdien av gamle våpenplattformer og -systemer.

Tradisjonelt har våpenkappløp blitt sett som en viktig årsak til krigsutbrudd mellom stater, og dermed som et stort faresignal i internasjonal politikk (Wallace 1979). Dette har bidratt til å gjøre våpenkappløp til et begrep som langt på vei er «ladet» både i den akademiske litteraturen og på folkemunne. Å si at et våpenkappløp finner sted forstås av mange som nærmest synonymt med å si at faren for krigsutbrudd er sterkt økende.

Det er imidlertid flere forskere som har stilt spørsmål ved om det finnes en årsakssammenheng mellom våpenkappløp og væpnet konflikt mellom land. Susan Sample har funnet en moderat kausalsammenheng mellom krig og våpenkappløp, men viser til kjernevåpenkappløpet under den kalde krigen som et viktig unntak (1997). Dette indikerer at teknologi og våpentyper kan påvirke utfallet av våpenkappløp, og at forholdet mellom kappløp og krig dermed ikke er uten unntak: Kjernevåpens enorme ødeleggelsessevne bidro til tilbakeholdenhet til tross for krigspresset våpenkappløpet eventuelt utløser (om «atomfred», se Waltz 1981). Charles Glaser går lenger i å avvise en sammenheng. Han argumenterer for at kappløp ofte skyldes endringer i staters eksterne sikkerhetsklima, og at opprustning i slike tilfeller kan være et rasjonelt valg. Eventuelle kriger er dermed forårsaket av sikkerhetsklimaet, og ikke gjensidig opprustning i seg selv. Glaser presiserer

imidlertid at «ikke-rasjonell» rustning drevet av interne årsaker som nasjonalisme kan forårsake konflikt (Glaser 2004, se også Diehl & Crescenzi 1998). Andre, som Grant Hammond, mener til og med at våpenkappløp kan lede til fred og stabilitet (1993: 263). Et kontroversielt eksempel på deltagelse i et våpenkappløp som en vellykket strategi med fredelig utfall, er USAs enorme rustning mot Sovjetunionen særlig i Ronald Reagan-perioden. Mange historikere mener Reagans opprustning bidro til at Sovjetunionen brukte så store ressurser på militærmakt at det indirekte ledet til regimets fall. Andre mener imidlertid Reagans uforsonlige linje heller bidro til å forlenge den kalde krigen. (Buzan 1998: 76; se også Fischer 2004).

Om vi aksepterer argumentet om at våpenkappløp øker faren for væpnet konflikt er det likevel uklart hva slags type konflikter de kan lede til. En del av den eksisterende kvantitative litteraturen opererer med en definisjon av væpnet konflikt som kan være problematisk, fordi den ikke skiller tydelig mellom begrensede væpnede konflikter og større krigsutbrudd. Ulempen med dette er at det kan tenkes at våpenkappløp utløser konflikter av en bestemt type, eller at ulike typer våpenkappløp utløser ulik dynamikk. En mulig hypotese er for eksempel at maritime våpenkappløp øker sannsynligheten for mer avgrensede væpnede konflikter på sjøen uten å påvirke sannsynligheten for storstilte konflikter, mens oppbygging av landstyrker derimot øker faren for full krig mellom land. Selv om vi ikke kan påvise at det finnes et slikt skille, mener vi dette understreker at det er viktig å spesifisere hva slags type våpenkappløp et område eller region står overfor, og å være forsiktig med å predikere hva slags utfall et våpenkappløp vil gi.

Litteraturen om konsekvensene av våpenkappløp er omfattende, og vi vil i denne sammenhengen ikke gjøre noen fullverdig vurdering av hvorvidt slike kappløp leder til krig eller ikke. Vi vil likevel hevde at et våpenkappløp i det minste er et uttrykk for økende engstelse i en stat om andre staters intensjoner, og dermed ofte et signal om økende spenning. Videre er det grunn til å anta at rask anskaffelse og utplassering av nye militære kapabiliteter øker faren for misforståelser og uhell, som igjen kan føre til utilsiktet eskalering. Kjernevåpenkappløpet mellom USA og Sovjetunionen illustrerer dette: På tross av at det aldri brøt ut krig mellom de to statene, oppsto det flere kriser der landene var på randen av krig, blant annet Cuba-krisen i 1962. Flere har også påvist hvordan den aggressive og massive utplasseringen av kjernevåpen på begge sider førte til alvorlige nesten-uhell (Sagan 1995; Schlosser 2013). Begge disse punktene demonstrerer hvorfor det – uavhengig av om våpenkappløp er en selvstendig drivkraft for væpnet konflikt eller ikke – er av stor betydning hvorvidt et slikt kappløp finner sted.

KINA RUSTER OPP

Kinas formidable økonomiske vekst har også endret det militære landskapet i Asia, og har bidratt til å skape en ny konfliktdynamikk i regionen. Kinas forsvarsbudsjett har økt med over ti prosent hvert år de siste 20 årene, med unntak for en vekst på 7,5 prosent rett etter finanskrisen for budsjettåret 2010 og for 2015. Dette innebærer at størrelsen på budsjettet nesten har tredoblet seg bare det siste tiåret. Selv om USA

fortsatt ligger langt foran, er Kinas budsjett nå det nest største i verden. Offisielt utgjorde budsjettet 131 milliarder USD i 2014. De fleste kilder mener imidlertid budsjettet i realiteten er langt høyere: SIPRI anslår for eksempel at det var på 216 milliarder USD i 2014 (Perlo-Freeman et al., 2015). Veksten i forsvarsbudsjettet har lenge vært enda sterkere enn den økonomiske veksten: I perioden 1998–2007 vokste Kinas økonomi i gjennomsnitt med 12,5 prosent, mens forsvarsbudsjettene i gjennomsnitt økte med 15,9 prosent (Bitzinger 2015). Dette har satt Kinas væpnede styrker i stand til å anskaffe seg en rekke nye og moderne våpenplattformer og -systemer.

Selv om Kinas satsning på militærmakt nå må betegnes som en betydelig opprustning, er det viktig å understreke at landet begynte fra et beskjedent utgangspunkt. Ved slutten av 1970-tallet hadde Kina en massiv, men svært gammeldags hær utstyrt med utdatert Sovjet-produsert utstyr og kinesiske kopier av andres våpensystemer. Gjennom hele 1980-tallet var militær modernisering lavt prioritert (militæret ble kun rangert som nummer fire av de såkalte «fire moderniseringer», etter jordbruk, industri og teknologi), og justert for inflasjon gikk landets militære utgifter ned (Crane et al., 2005: 108). På slutten av 1990-tallet var brottdelen av Kinas forsvarsteknologi fortsatt fra 1970- og 80-tallet (Godwin 1997: 253). Gitt det svake utgangspunktet, nedprioriteringen gjennom 1980-tallet, og Kinas sterke økonomiske vekst, var en modernisering av Folkets frigjøringshær å forvente. I tillegg ble det kinesiske forsvaret belønnet for sin lojalitet til lederskapet og sin innsats i å knuse opprøret i etterkant av Tiananmen-demonstrasjonene i 1989.

En annen grunn til satsningen på forsvaret er at den strategiske konteksten for Kinas sikkerhetspolitikk endret seg sterkt etter slutten på den kalde krigen. Sovjetunionens landmakt dominerte kinesiske trusselpersepsjoner gjennom hele 1970-tallet og langt utpå 1980-tallet, og bidro til at hæren dominerte forsvaret. Tidlig på 1990-tallet forsvant denne trusselen. Samtidig løste Kina de fleste av sine gjenværende grensekonflikter gjennom fredelig diplomati, noe som bidro ytterligere til å redusere betydningen av landmakt. De maritime konfliktene i Sør- og Øst-Kinahavet gjensto imidlertid og tilspisset seg ytterligere. Sammen med den økende betydningen av handel via sjøveien bidro det til å øke vektleggingen av maritim makt (Nan 2011: 131). Det samme gjorde også Taiwan-konflikten, som fra og med 1990-tallet har vært dimensjonerende for det kinesiske forsvaret. En siste sentral utvikling var at forholdet til USA ble mer anstrengt. USAs militærmakt representerte ingen trussel på fastlandet for Kina, men dominerte både luft- og sjødomenet i regionen.

Utover disse overordnede trekkene, var det flere konkrete hendelser som bidro til å endre kinesisk forsvarsplanlegging. USAs innsats under operasjon «Desert Storm» i 1990–1991 demonstrerte for omverdenen hvilket enormt militær-teknologisk forsprang landet hadde på resten av verden generelt og Kina spesielt. Kinesiske militære analytikere hadde på forhånd forventet at USA ville bli stående fast i en bakkekrig i Irak. I stedet knuste amerikansk luftmakt den irakiske hæren ved hjelp av moderne høypresisjons-våpen, elektronisk krigføring og avanserte kommando- og kontrollsystemer. Alt dette demonstrerte tydelig for Kinas militære ledere hvor håpløst utdatert deres styrker var (Shambaugh 2002: 69–70). Irak-krigen viste med

andre ord at verden sto overfor en revolusjon i militær teknologi, og at Kina ikke hadde hengt med i utviklingen.

Kinas ledere ble ytterligere overbevist om betydningen av å styrke sitt forsvar etter Taiwan-krisen i 1995–1996. Etter at kineserne hadde gjennomført en rekke missiltester for å skremme Taiwan, sendte USA i mars 1996 to hangarskipsgrupper til regionen, hvorav den ene seilte gjennom Taiwan-stredet. Kinesiske analytikere forsto at dette var et tydelig signal fra USAs side om at de faktisk ville gripe inn i en eventuell militær konflikt, og har derfor siden antatt at en Taiwan-konflikt vil lede til krig med verdens mektigste militære aktør (Ross 2002: 68–69). Taiwan-krisen viste videre for landets militære ledere at det var lite Kina kunne gjøre for å holde USAs marine ute av kystnære farvann (Ross 1996: 467).

En ytterligere utvikling som har påvirket kinesisk forsvarsplanlegging er USAs utbygging av missilforsvar, som for alvor skjøt fart fra slutten av 1990-tallet. Disse planene har, sammen med amerikanernes høypresisjonsvåpen, bidratt til å øke bekymringen i Kina for at landets atomvåpenstyrker kan være sårbare. Kineserne protesterte da USA i 2002 trakk seg ut av ABM-avtalen som la begrensninger på adgangen til å bygge ut missilforsvar. Kinesiske akademikere advarte tidlig om at USAs missilforsvar kunne bidra til et våpenkappløp i Asia (se for eksempel Fan 1999; Liu 2008).

Det er med bakgrunn i dette at Kina de siste 20 år har gjennomført store materielle moderniserings- og opprustningsprogrammer der marinen, luftstyrkene og missilstyrkene er høyest prioritert når det gjelder tilførsel av nytt materiell. I tillegg har Kina lagt vekt på å styrke informasjonsteknologi: Folkets frigjøringshær har siden 2004 offisielt sett det som sitt mål å «vinne lokale kriger under betingelse av utstrakt bruk av informasjonsteknologi» (State council information office (SCIO) 2004; se også SCIO 2015). Som et ledd i dette har Kina også bygget opp sin cybermakt.

Den kanskje mest formidable og synlige kinesiske satsningen gjelder utviklingen av sjømakt. I etterkant av den kalde krigen begynte Kina en betydelig satsning på å utvikle kapabiliteter for såkalt område-nektelse. Disse kapabilitetene – som i vestlige termer ofte omtales som A2/AD (Anti-access/Area-denial) – inkluderte særlig en styrking av det kinesiske ubåtvåpenet. Fra 1992 importerte Kina 12 KILO-klasse diesellubåter fra Russland. Kina har også produsert egne SONG-klasse og YUAN-klasse ubåter, som er vesentlig mer moderne og mer avanserte enn de plattformene de erstatter. Kina har også nylig bygd to SHANG-klasse atomdrevne angrepsubåter, og ytterligere fire er forventet (Office of the Secretary of Defense 2015: 9). Formålet med styrkingen av ubåtvåpenet er å gjøre det mer komplisert for amerikanske overflatefartøyer å operere i den vestlige delen av Stillehavet (Ross 2009: 58–59). Flere episoder viser at ubåter utgjør en betydelig trussel mot USAs hangarskip: I oktober 2006 dukket en kinesisk SONG-klasse ubåt overraskende opp nært nok til det amerikanske hangarskipet *Kitty Hawk* til at det kunne avfyrt en torpedo. Kineserne skal ha gjennomført en lignende manøver i november 2015, da en kinesisk ubåt fulgte det amerikanske hangarskipet *Ronald Reagan* (Gertz 2015).

I tillegg til område-nektelse har kinesiske ledere fra og med midten av 1990-tallet hatt som mål å utvikle en havgående marine med reell evne til maktprojeksjon.

Det mest synlig uttrykket for dette er kinesernes hangarskipsprogram, som fikk daværende leder Jiang Zemins velsignelse på midten av 1990-tallet (Ross 2009: 61). I 1998 kjøpte Kina det uferdige sovjetiske hangarskipet *Varyag* fra Ukraina. Etter lengre tids oppgraderinger ble skipet levert til marinen i 2012. Skipet er å anse som en treningsplattform, og det er ventet at Kina vil bygge flere nye hangarskip basert på erfaringene med *Liaoning*, som skipet nå heter (Office of the secretary of defense 2015: 40). Det første kinesiskproduserte hangarskipet er nå under bygging i Dalian og kan bli operativt etter 2020, med trolig ytterligere to deretter (Scobell 2015). Kina vil sannsynligvis etter amerikansk mønster bygge opp hangarskipsgrupper for å beskytte skipene.

Enkelte har hevdet at Kinas hangarskipsprogram først og fremst er dreven fram av prestisjeårsaker, og for å tilfredsstille et nasjonalistisk hjemmepublikum (Ross 2009). Andre er uenige, og viser til at en voksende stormakt med økende globale interesser faktisk behøver en havgående marine (Glosny, Saunders & Ross 2010). De to årsakene er ikke gjensidig utelukkende: Hangarskipet er utvilsomt av stor symbolverdi og reflekterer Kinas økende militære ambisjoner. Selv om hangarskipsprogrammet er et prestisjeprosjekt, mener vi likevel at det inngår i en langsiktig strategi for økt innflytelse og kontroll med land- og havområder i Sørøst-Asia og videre ut i Stillehavet og Det indiske hav. I tillegg bygger Kina mange nye større marinefartøyer som jagere og landgangsfartøyer, samt et stort antall mindre skip som fregatter, korvetter og missilbåter. Landet har nå verdens nest største marine. Kina er også det landet i verden som bygger flest nye marinefartøy og har dermed passert USA innen militær skipsbygging (Office of naval intelligence 2015).

Kina er dessuten ved å bygge ut sin allerede store paramilitære kystvakt med tilførsel av mange nye fartøyer. Den kinesiske kystvakten brukes i fremste rekke i konfliktene i Øst- og Sør-Kinahavet, i tett samarbeid med den kinesiske marinen. Kinas kystvakt var i 2015 større enn Japans, Vietnams, Filippinenes, Indonesias og Malaysias kystvakter til sammen (Office of Naval Intelligence 2015). En annen viktig del av Kinas paramilitære maktanvendelse er den kinesiske sjømilitsen, som består av kinesiske sivile fiskefartøyer som er pansret og bevæpnet, og som kommandomessig er underlagt den kinesiske marinen. Sjømilitsen har vært brukt i tett samarbeid med kystvakten og marinen i konflikter rundt de mange fiskebankene i Øst- og Sør-Kinahavet (Erickson & Kennedy 2016).

Kina har også satset sterkt på luftmakt. Til dels som et ledd i sin A2/AD-strategi har luftvåpenet blitt styrket med russiske SU-27 og SU-30 kampfly (Ross 2009: 59). Kina er også i ferd med å utvikle en ny generasjon av kampfly, såkalte stealth-fly, som J-20 og J-31. De siste årene har luftvåpenet erstattet en rekke gamle kampfly, og av totalt 1432 jagerfly er nå 736 å anse som moderne. (Heginbotham et al. 2015: 31).

På missilområdet er Kina langt fremme teknologisk. Kina satser på å utvikle nye avanserte presisjonsmissiler i form av kort- og mellomdistansemissiler og anti-skipsmissiler. Flere tusen missiler er produsert og utplassert de siste ti årene. I tillegg til å true Taiwan, bidrar antiskip-missilene til å styrke Kinas A2/AD-kapasitet. Kina har som første land i verden klart å utvikle et ballistisk anti-skipsmissil (DF-21D), og dette kan true amerikanske hangarskipsgrupper. På en militærparade i september

2015 viste Kina frem et nytt missil (DF-26) med antatt rekkevidde på 3-4000 kilometer, som dermed kan nå helt ut til USAs baser på Guam (Fisher jr. 2015). I tillegg har kineserne utviklet anti-satellittmissiler, som kan brukes for å blinde fienden ved å ødelegge motpartens kommunikasjons- og ISTAR-satellitter.

Missilstyrkene har også fått tilført nye avanserte leveringsmidler for kjernevåpen det siste tiåret. Fra midten av 2000-tallet begynte Kina å utplassere nye mobile, interkontinentale missiler. Kina utvikler også et nytt interkontinentalt missil som kan utstyres med flere stridshoder, noe som vil styrke landets evne til å trenge gjennom USAs missilforvar. I tillegg til dette styrker landet sin kjernevåpenkapasitet ved å satse på strategiske ubåter. Kina har per i dag fire operasjonelle ubåter av JIN-klassen (094) og planlegger en til før de begynner å bygge den nye 096-klassen (Office of the secretary of defense 2015: 9). Selv om det er viktig å understreke at Kinas kjernevåpenarsenal fortsatt er langt mindre enn det amerikanske og russiske, innebærer dette i sum en betydelig styrking av Kinas kjernevåpenkapasitet, og en faktisk opprustning.

Informasjonsteknologi og utvikling av nettverksintegrerte våpensystemer er også et sentralt satsningsområde. Kinas militærstrategi fra 2015 legger stor vekt på betydningen av cyberområdet (Office of the state council, 2015). Det er svært vanskelig å anslå hva slags kapasiteter Kina besitter, men cyberspionasje og -krigføring har blitt et omstridt tema i det kinesisk-amerikanske forholdet, og det er grunn til å anta at Kina har styrket sine kapabiliteter på området betydelig (se Lindsay 2015). Mer generelt søker Kina å styrke sine C4ISR-midler (kommando og kontroll-, data-, kommunikasjon-, informasjon-, overvåkning og rekognosering-midler som satellitter, droner, radar mm). Som ledd i dette utvikler Kina sitt Beidou-satellittnavigasjonssystem, som tilsvarer det amerikanske GPS- og det russiske GLONASS-system for militære formål.

Det er viktig å understreke at Kinas opprustning først og fremst er kvalitativ, og ikke kvantitativ. Siden 1980-tallet har forsvaret gjennomført flere runder med store kutt i styrkene: Totalt har PLA blitt redusert med over 2 millioner mann siden 1985. Det siste kuttet ble lansert høsten 2015, da Xi Jinping uttalte at forsvaret skal slankes med ytterligere 300.000 mann. Disse nedbemanningene vil i all hovedsak skje i hæren, og ikke i marinen, luftvåpenet og missilstyrkene. Likevel er forsvaret – og særlig Kinas sjø-, luft- og missilstyrker – langt mer kapable enn for 20 år siden. Gamle våpenplattformer er blitt erstattet av mer teknologisk avanserte plattformer og -systemer. Satsningen på sjømakt er etter hvert også såpass betydelig at det gir mening å snakke om en kvantitativ opprustning. Nye hangarskip, fregatter og korvetter produseres i et økende antall og antallet nye, operative enheter øker meget sterkt. I 2014 ble totalt 60 skip og fartøyer påbegynt, ferdigstilt eller satt i tjeneste av den kinesiske marinen, og den samme takten er forventet for 2015 (Office of naval intelligence 2015: 10). Dette tilsvarer den samlede størrelsen på den tyske marinen.

Det er også liten tvil om at Kina ser sin opprustning som kompetitiv. Selv om kinesiske ledere unngår å bruke ordet våpenkappløp, understreket for eksempel nestlederen i den sentrale militærkommisjonen nylig at sjø, verdensrom og cyber var «strategiske områder for militær konkurranse» (Xu 2015). Kinesiske akademikere er

varsomme med å bruke ordet våpenkappløp, og peker som regel til særlig USAs handlinger som drivkraften bak militær rivalisering. Likevel viser mange til både cyber, missiler, verdensrommet og det sjømilitære området som arenaer der det er fare for slike kappløp (Zhang 2015; Xia 2012; Zhang 2011). Noen kinesiske kilder går lengre, og hevder at cyber er et område der et våpenkappløp allerede er i full gang (Cheng 2010; Cai 2012).

Kinas opprustning har bidratt til å sette i gang flere våpenkappløp i Asia. Både USA og en rekke av statene i regionen svarer nå i økende grad på Kinas voksende militærmakt.

ET GRYENDE VÅPENKAPPLØP MELLOM KINA OG USA

De to første tiårene etter slutten på den kalde krigen var ikke kjennetegnet av et våpenkappløp mellom Kina og USA, men snarere av ensidig kinesisk opprustning. Årsaken til dette er enkel: Det amerikanske militærets forsprang var så stort at Kina utgjorde en begrenset trussel. Under Taiwan-krisen i 1996 var for eksempel Kina ute av stand til å hindre USA fra å seile hangarskipsgrupper inn i området rundt øya (Heginbotham et al., 2015: 25). I tillegg til dette var USA gjennom hele den første delen av 2000-tallet opptatt med krigføring i Afghanistan og Irak.

Fra slutten på 2000-tallet har dette endret seg. De siste fem årene har Pentagon i økende grad begrunnet sine anskaffelsesbehov for nye våpensystemer med grunnlag i utfordringen fra Kina (O'Rourke 2015: 57–61). Selv om USA har redusert sine forsvarsutgifter de siste fem årene, har kuttene først og fremst rammet hærstyrkene. Den amerikanske marinen og luftstyrkene er derimot prioritert når det gjelder nyanskaffelser av utstyr. I tillegg ser det ut til at tendensen til synkende forsvarsutgifter i USA er i ferd med å stanse, og at Pentagon får tilført mer midler særlig med sikte på å styrke Stillehavsflåten, marineinfanteriet og USAs luftkapasiteter i Asia og Stillehavsområdet (Weisman 2015).

USAs økende vilje til å møte kinesisk opprustning skyldes to beslektede faktorer. For det første har Kina styrket sine kapabiliteter kraftig. Som nevnt startet Kina fra et beskjedent utgangspunkt, og USAs militære forsprang var lenge enormt. Selv om USAs makt fortsatt er overlegen, har Kina nå ervervet en rekke asymmetriske kapabiliteter som truer USAs evne til å operere i Asia-regionen. Kina er med andre ord fortsatt en begrenset trussel mot USAs globale dominans, men utfordrer med andre ord USAs posisjon i Asia- og Stillehavsregionen (Montgomery 2014: 122).

For det andre har forholdet mellom USA og Kina blitt mer anstrengt. Selv om relasjonen mellom de to landene fortsatt karakteriseres av en blanding av samarbeid og konkurranse, er tendensen de siste fem årene at innslaget av det sistnevnte er sterkere enn før. Cyberspionasje og Nord-Koreas atomprogram er eksempler på stridsområder mellom Kina og USA. Det er likevel de maritime konfliktene i Sør- og Øst-Kinahavet som skaper de sterkeste gnisningene. I Øst-Kinahavet strides Kina og Japan (og Taiwan) om suvereniteten over øygruppen kalt Senkaku av Japan og Diaoyu av Kina. På grunn av Japans status som amerikansk alliert angår konflikten USA direkte. I Sør-Kinahavet har Kina gjennom en ni-punkts stiptet linje gjort krav

på store havområder, inkludert øygruppene Paracel og Spratly, samt Scarborough Shoal. Kina ligger her i konflikt med Taiwan, Vietnam, Malaysia, Brunei og Filippinene. Selv om USA ikke tar formelt stilling i suverenitetskonfliktene, har USA gjennom såkalte «Freedom of Navigation»-operasjoner vist at de ikke vil akseptere overdrevne territoriale krav som forhindrer fri ferdsel (Watkins 2016). Ikke overraskende er USA og Kina uenige om hvem som har skylden for gnisningene. En rekke amerikanske beslutningstakere og forskere hevder Kina har lagt seg på en mer konfronterende og selvhevdende linje de siste årene, særlig i forbindelse med konfliktene i Sør- og Øst-Kinahavet (Se Swaine 2010; Johnston 2013). Mange kinesiske forskere og analytikere legger derimot skylden på USA og det de oppfatter som en gryende amerikansk oppdemningspolitikk (se for eksempel Jin & Zhao 2012: 12).

Tross uenighet om årsakene til gnisningene, er det liten tvil om at de to aktørene i økende grad ser hverandre som en trussel. Den ledende amerikanske Kina-forskeren David Lampton hevdet nylig at det bilaterale forholdet kan ha nådd et vendepunkt. Til tross for at mange i USA fortsatt støtter den tradisjonelle engasjementspolitikken overfor Kina, mener Lampton at «viktige deler av den amerikanske politiske eliten i økende grad ser Kina som en trussel mot USAs 'forrang'» (2015). Elitens bilde av Kina som en økende trussel har gjenklang i befolkningen: Halvparten av alle amerikanere ser Kinas vekst som stormakt som en «stor trussel» (Pew 2016). På kinesisk side er tendensen lignende, og oppfatningen av at USA ønsker å forkuldre Kinas vekst har økt blant kinesiske eliter siden 2008 (Wang 2012: 18; se også Nathan & Scobell 2012). I den kinesiske befolkningen ser hele 63 prosent USA som den største trusselen landet står overfor (Carnegie 2013: 25).

På grunn av USAs overlegne militærmakt, har amerikanerne først og fremst flyttet kapasiteter til Stillehavsregionen, snarere enn å øke sine totale forsvarsutgifter. Som nevnt kan likevel en slik endring i fokus være en del av et våpenkappløp. Den økte militære oppmerksomheten mot Kina begynte allerede tidlig på 2000-tallet under president George W. Bush, men skjøt fart med president Barack Obamas «rebalanserings-strategi» fra 2011 (Silove 2016). Selv om amerikanske ledere gjentatte ganger har fremholdt at rebalanseringen inneholder mange andre elementer og virkemidler enn de militære, er en nøkkelkomponent at USA flytter makt fra Atlanterhavet mot Stillehavsregionen.

USA satser først og fremst på å styrke sin sjømakt i området. I 2011 ble det fattet vedtak om at den amerikanske Stillehavsflåten gravis skulle økes til 60 prosent (opp fra 50 prosent) av USAs samlede marine innen 2020, og landet har tilført flere betydelige kapabiliteter til regionen de siste årene. De tydeligste eksemplene er strategiske angrepsubåtpatruljer (SSGN missilubåter av OHIO-klassen) og nye kystkorvetter i Singapore (Silove 2016: 68–69). USA har lenge hatt ett hangarskip fast stasjonert i Japan, men diskuterer nå å øke kapasiteten til to skip som en del av den amerikanske rebalanseringen (LaGrone 2015b).

Samtidig styrker også USA sin basestruktur i Asia- og Stillehavsregionen. USA har allerede flere store marine-, fly- og marineinfanteribaser i Sør-Korea og Japan, hvor det nå er utstasjonert til sammen 75 000 amerikanske soldater. I tillegg er det

besluttet å styrke basene på øya Guam med marineinfanteri og forhåndslagret materiell. Guam er i ferd med å bli hovedbasen for fremskutt amerikansk forsvar og operasjoner i det vestlige Stillehavet. Videre har USA de senere år styrket sitt nærvær i Darwin i Australia med marineinfanteri, og det er samtaler i gang med sikte på å utplassere amerikanske bombefly i landet. I Singapore har USA skaffet seg tilgang på fly- og marinebaser og har her utplassert både kystkorvetter og P-8 overvåkningsfly. Den nye reviderte forsvarsavtalen mellom USA og Filippinene gir USA tilgang til fem baser hvor de kan stasjonere marinefartøyer, spesialstyrker og maritime overvåkningsfly på rotasjonsbasis (Silove 2016: 74).

USA satser også på å øke sin luftmakt. Et stort antall strategiske bombefly (B-1, B-2 og B-52) og USAs mest avanserte F-22 stealth-kampfly er stasjonert på henholdsvis Guam og i Japan. Det er verdt å merke seg at USA har utplassert de topphemmelige B-2 og F-22-flyene i Asia-regionen først de siste årene. Slike fly var tidligere utelukkende stasjonert på USAs fastland.

USA satser også på å utvikle høyteknologi for å møte Kinas opprustning. I 2014 lanserte det amerikanske forsvarsdepartementet den såkalte «Third Offset»-strategien, som fokuserer på å videreutvikle og styrke USAs teknologiske overlegenhet mot potensielle motstandere «som har modernisert sitt forsvar» (Hagel, sitert i Washington Post 2014). Motmidler mot A2/AD, undersjøisk krigføring og cyber er eksempler på områder USA vil satse på (Martinage 2014). I tillegg har og skal USA utplassere nye høyteknologiske kapasiteter som THAAD-missilforsvar, F-35 kampfly, kystkorvetter og Poseidon ubåtjagerfly i regionen. Det siste eksemplet er at alle de avanserte stealth-marinefartøyene av ZUMWALT-klassen vil bli fast stasjonert i Stillehavsområdet når de blir operative (Sisk 2016).

USAs missilforsvar har også Kina for øyet. Selv om Pentagon i sin «Ballistic Missile Defense Review Report» fra 2010 sier at formålet med missilforsvaret ikke er å beskytte amerikansk territorium mot storstilte atomangrep fra Kina med interkontinentale missiler, men å kunne møte mindre aktører som Nord-Korea og Iran (2010: 4), er kinesiske ledere ikke overbevist. Dokumentet viser også til trusselen fra Kinas kortdistansemissiler i Taiwan-stredet og anti-skip ballistiske missiler (ASBM). Et viktig formål med utviklingen av de amerikanske missilforsvarssystemene (AEGIS BMD og THAAD) er nettopp beskyttelse av amerikanske fartøyer og baser mot trusselen fra kinesiske missiler av denne typen (Hoyler 2010: 85). Kina utvikler på sin side mottiltak mot amerikanske missilforsvarsplaner. I dette domenet er det med andre ord tydelige tegn til et aksjon–reaksjonsmønster.

Et annet område der det høyst sannsynlig foregår en sterk utvikling av kapasiteter etter et aksjons–reaksjonsmønster er på cyberfeltet. Selv om både USA og Kina er hemmelighetsfulle om hva slags kapasiteter de utvikler, er all uroen og de gjensidige beskyldningene et signal om økende cyberkonflikt og antagonisme. Mange av stridsspørsmålene dreier seg om spionasje, men begge parter satser også sterkt på å utvikle militær cybermakt, og i en eventuell væpnet konflikt vil de høyst sannsynlig benytte seg av slike maktmidler (Heginbotham et al., 2015: 281). Enkelte analytikere – inkludert kinesiske forskere – mener et cyberkappløp allerede er i gang (Cheng 2010; Cai 2012).

USA har også utviklet nye militære planer for å møte en mulig trussel fra Kina. Det amerikanske svaret på Kinas utvikling av asymmetriske kapasiteter er det såkalte JAM-GC-konseptet (tidligere kalt Air Sea Battle Concept) som skal sørge for å åpne opp et konfliktområde ved bruk av luft- og sjøstyrker i tett samarbeid. Det er på tross av hva som hevdes offentlig, ikke særlig tvil om at konseptet primært retter seg mot Kina (og delvis også mot Russland og Iran) som potensiell fremtidig militær motstander. JAM-GC-konseptet er omdiskutert både i USA og blant landets allierte, fordi mange mener det lett kan føre til uforholdsmessig og rask eskalering av en konflikt og dermed er lite hensiktsmessig eller umulig å anvende (se for eksempel White 2013: 73–75). Uansett er utviklingen av disse konseptene et tydelig uttrykk for at USA er bekymret for Kinas asymmetriske kapasiteter – eller A2/AD-strategien – og ønsker å gjøre noe med den.

I sum er det dermed gode grunner til å hevde at et gryende våpenkappløp finner sted mellom USA og Kina. Hvis vi legger Colin Grays fire kjennetegn til grunn, er samtlige oppfylt. Forholdet mellom de to partene er preget av økende antagonisme, og begge stater strukturerer sine styrker for å møte motparten. På flere områder er den militære utviklingen preget av kvalitativ konkurranse – som for eksempel når det gjelder missiler og missilforsvar, A2/AD-kapasiteter og mottiltak, samt på cyberfeltet – og på disse områdene går utviklingen relativt hurtig. I tillegg finnes det tegn til økende kvantitativ maritim konkurranse. Selv om våpenkappløpet fortsatt ikke er i nærheten av å være like intenst som for eksempel det sovjetisk-amerikanske under den kalde krigen, er USAs svar på Kinas utvikling av kapabiliteter såpass sterkt at det ikke lenger kan omtales som alminnelig militær modernisering.

Tabell 1. Grays kjennetegn

	KINA	USA
Gjensidig antagonisme?	Ja (USA)	Ja (Kina)
Strukturerer styrker for å avskrekke motparten?	Ja	Ja (siden ca. 2010)
Militær konkurranse?	Ja	Ja (siden ca. 2010)
Rask militær utvikling?	Ja	Ja (siden ca. 2010)

VÅPENKAPPLØPENE MELLOM KINA OG NABOLANDENE

Også flere av nabostatene i regionen har de siste årene satt i gang en betydelig opprustning for å møte Kinas voksende militærmakt. Mens USA først og fremst er bekymret over Kinas assymetriske kapasiter, er mange av landene i regionen også urolige fordi Beijing i økende grad anskaffer offensive kapabiliteter som vil gi evne til maktprojeksjon. Tidligere hadde Kina svært begrensede mulighet til å utøve særlig sjø- og luftmakt i områder utenfor kystnære farvann. Med Beijings økende evne til, og interesse for, å utvikle mer offensive verktøy, øker bekymringen hos landets naboer.

I tillegg til dette er statene i regionen bekymret over Kinas intensjoner og det de opplever som en mer selvhevdende kinesisk utenrikspolitikk. Dette gjelder særlig

landene som er involvert i territorialkonflikter med Kina, som Vietnam, India, Japan og Filippinene. Mens det tidligere var mer uvanlig at Kina ble nevnt eksplisitt, sier flere land nå i klartekst hvilken aktør de bekymrer seg over: Kina. For eksempel uttrykker Japans regjering i sin vitbok om forsvar fra 2015 bekymring over Kinas maritime framstøt i disse havområdene (Japanese Ministry of Defense 2015: 35). Australia uttrykte også nylig i en vitbok at konfliktene i Sør-Kinahavet utgjør en sikkerhetstrussel, og at landet er «spesielt bekymret over farten og omfanget av Kinas landgjenvinning» (Australian Department of Defense 2016: 58). Til tross for betydelig samarbeid mellom Kina og nabolandene på mange områder, er relasjonene preget av økende antagonisme.

For flere av aktørene forsterkes denne tendensen av nasjonalistiske strømninger, samt at de har et forhold til Kina som tradisjonelt har vært preget av mistenksomhet. For eksempel har India lenge sett på Kina som en rival. Mistilliten til Beijing forsterkes på grunn av Kinas støtte til Pakistan, samt den uløste territorialkonflikten mellom de to statene. Territorialkonflikten ledet til en kortvarig krig mellom de to statene i 1962, og tapet i denne krigen er fortsatt et bittert minne for mange indere (Garver 2002: 7). I likhet med India har Japan tradisjonelt vært en rival av Kina, og harmen i Kina over Tokyos angivelig manglende vilje til å beklage sine overgrep under andre verdenskrig er fortsatt sterk. I mange nasjonalistiske japaneres øyne bruker Beijing dette temaet til å svartmale Japan (Cronin 2007: 2). I Vietnam forsterkes også mistenksomheten overfor Kina av historiske minner: For mange vietnamesere er Kina en makt som mer enn 20 ganger har invadert fra nord og sett landet som en del av sin interessesfære. Kinas angrep på Vietnam i 1979 er på ingen måte glemt (Womack 2006: 9–10).

Mistenksomheten og uroen over Kinas vekst kommer klart til uttrykk i befolkningen i en rekke asiatiske land. I Japan (91 prosent), Vietnam (78 prosent) og Filippinene (58 prosent) sier et klart flertall av befolkningen at deres inntrykk av Kina er negativt. De uttrykker videre at Kina representerer den største trusselen mot nasjonal sikkerhet (Pew 2014: 39). Selv om uroen ikke overraskende er sterkest hos statene som er mest direkte involvert i territorialkonflikter med Kina, er Kinas voksende militærmakt en bekymring også hos andre: I Japan (96 prosent), Sør-Korea (91 prosent), Australia (71 prosent) og Filippinene (68 prosent) sier klare flertall at Kinas voksende militærmakt er en «dårlig utvikling» (Pew 2013: 33).

Kombinasjonen økende militærmakt, offensiv militærteknologi og økt mistenksomhet når det gjelder Kinas intensjoner gjør at flere stater de siste årene har økt sine militære budsjetter kraftig. Vietnams forsvarsbudsjett har de siste ti årene økt med 128 prosent, mens Filippinenes har gått opp 30 prosent. I samme periode har India økt sine forsvarsutgifter med 39 prosent. Dette skjer samtidig som Pakistans økonomiske problemer gjør at Indias allerede betydelige forsprang på landet vokser.

Japan har lenge vært et unntakstilfelle fra den generelle trenden mot høyere militære utgifter i Asia. Dette skyldes en kombinasjon av flere forhold. I motsetning til naboene, som har opplevd sterk økonomisk vekst de siste tiårene, har Japan opplevd økonomisk stagnasjon. I tillegg er det av forskere og observatører ofte blitt

påpekt at det i etterkrigstiden har eksistert en sterk anti-militaristisk kultur i Japan (Berger 1996).

Det er imidlertid viktig å understreke at Japans relativt begrensede satsning på forsvaret gjennom 1990- og 2000-tallet ikke motbeviser den generelle trenden mot et økende våpenkappløp i regionen. I tillegg synes mange å ha overdrevet den japanske anti-militarismen, og dels oversett at Japan har et formidabelt militærvesen, med verdens syvende høyeste forsvarsutgifter. Videre er det tydelige tegn til at Tokyos forsvarstenkning er i endring, og at Japan nå satser sterkere på å møte utfordringen fra sin store nabo (Samuels 2011; Grønning 2014). Japans militære utgifter har økt de siste tre årene. For budsjettåret 2016 økte Japans forsvarsbudsjett med 2,2 prosent i til 5,05 trillioner yen (41,4 milliarder USD), det største noensinne.

Tabell 2. Militære utgifter i Øst-Asia

Land	Militærutgifter (2005–2014)
USA	– 0,4%*
KINA	+ 167%
JAPAN	– 3,7%**
VIETNAM	+ 128%
FILIPPINENE	+ 30%
INDIA	+ 39%
TAIWAN	+ 10%
SØR-KOREA	+ 34%
INDONESIA	+ 122%
AUSTRALIA	+ 27%

* = USAs militærutgifter er fortsatt verdens største og utgjør stadig 3,8% av BNP. USAs militærutgifter økte frem til toppunktet i 2011. Utgiftene har deretter avtatt pga. lavere utgifter til utenlandsoperasjoner og Budget Control Act. Utgiftene sank med 6,5% i 2014.

** = Japan har de syvende største militærutgifter i verden. Japan devaluerte Yen-valutaen mot dollar i 2013 slik at de japanske militærutgiftene har sunket målt i dollar, men har en liten økning i Yen. Japan har økt forsvarsbudsjettene de siste tre år, fra en flat utvikling de siste tyve år.

Tallene for militærutgifter er bearbeidet på grunnlag av SIPRIs Yearbook 2014 og Trends in World Military Expenditure, SIPRI 2014. SIPRI regner utgiftene i amerikanske dollar for sammenligningens skyld.

De økende forsvarsbevilgningene har gitt statene i Asia mulighet til å øke sin import av våpen. Asia- og Stillehavsområdet står i dag for hele 50 prosent av den globale våpenimporten. India var i 2014 verdens største våpenimportør. Kina, Indonesia, Vietnam og Taiwan befinner seg ifølge SIPRI på henholdsvis fjerde til syvende plass på denne listen (SIPRI 2015). Gjennom både denne importen og gjennom egen utvikling av våpensystemer har de fleste asiatiske land fått tilført flere nye og moderne militære kapasiteter, eller hatt en vesentlig teknologisk kvalitetshevning på sine våpensystemer. Mange allierte kjøper teknologi fra USA, men også europeiske land er store aktører i det asiatiske våpenmarkedet. I tillegg er Russland en nøkkeleksportør for land som India og Vietnam.

Kapasitetene statene i regionen satser på og søker å skaffe seg, bekrefter at Kinas voksende militærmakt har sterk påvirkning på deres forsvarsplanlegging – eller med andre ord, at vi ser et aksjon–reaksjonsmønster. Kinas bygging av en havgående marine har fått flere nabostater til å reagere med å utvikle enten lignende kapabiliteter eller asymmetriske motmidler som ubåter eller anti-skipsmissiler (Albert 2015).

India er trolig det landet i regionen som i størst grad forsøker å matche Kinas evne til utøvelse av sjømakt gjennom å skaffe hangarskip. India er bekymret for en utvikling mot økende kinesisk marineaktivitet i Det indiske hav, og ønsker å beholde sin dominerende posisjon i området. Selv om India har operert hangarskip siden 1961, da India kjøpte det gamle britiske hangarskipet *HMS Hercules*, har hangarskip tidligere ikke vært en prioritert del av den indiske marinen. Dette endret seg utover på 2000-tallet da India startet byggingen av et eget hangarskip for første gang, *INS Vikrant II*, i 2008. I 2014 fikk India overlevert et nytt hangarskip, *INS Vikramaditya* som ble bygget i Russland. India har planer om å bygge ytterligere to hangarskip selv, mens ytterligere ett er under utvikling (National Interest 2015). Disse fartøylene skal være ferdigstilt til 2020–2025.

Indias hangarskipsprogram har vært plaget av forsinkelser samt tekniske og økonomiske problemer, og landet er trolig avhengig av teknologioverføringer fra både Russland og USA for å drive programmet framover (Lagrone 2015a; Keck 2015). USA har imidlertid nylig besluttet å yte betydelig støtte til India. Under et besøk i Delhi i april lovet USAs forsvarsminister Ashton Carter at India skal få tilgang på kritisk amerikansk hangarskipsteknologi som katapulter (Baldor 2016). Denne teknologien (som Kina foreløpig mangler) vil vesentlig styrke Indias hangarskip.

Også Japan og Sør-Korea vurderer å anskaffe seg hangarskipskapasiteter ved å konvertere sine helikopterhangarskip til ordinære hangarskip med fastvingefly ombord. I sum innebærer dette at et hangarskipskappløp er i ferd med å utvikle seg i regionen (Kirk 2013). Hangarskipskappløpet er det som kommer nærmest det klassiske Dreadnought-kappløpet fra før første verdenskrig.

I tillegg til dette satser en rekke land på ubåter, både for å bekjempe kinesiske hangarskip og andre overflatefartøyer, samt for å motvirke Kinas bedrede A2/AD-kapasiteter for område-nektelse. India, Australia og Japan bygger alle opp et sterkere ubåtvåpen og anskaffer seg antiskipsmissiler. Sistnevnte bestemte i 2013 å øke sin ubåtkapasitet fra 16 til 22. Japans nye ubåter er avanserte, og vil styrke landets evne til å true kinesiske fartøyer i området rundt den omstridte øygruppa Senkaku/Diaoyu nordøst for Taiwan. For å motvirke kinesiske ubåter styrker Japan også sin antiubåtkrigføringsevne. Sør-Korea, Vietnam og Malaysia, som tidligere i begrenset eller ingen grad har hatt ubåtkapasitet, satser nå sterkt på å bygge opp denne. I kjølvannet av den økende uroen i Sør-Kinahavet kjøpte Vietnam i 2009 seks KILO-klasse ubåter fra Russland. Fire er så langt blitt levert, og de to siste forventes klare i løpet av 2016. Disse ubåtene er utstyrt med KLUB-antiskipsmissiler, som utgjør en betydelig trussel for hangarskip. Også Indonesia ønsker å bygge opp sin ubåstyrke fra to eldre tyskbygde ubåter til 12 moderne ubåter innen 2024 (Mizokami 2013).

Flere land i regionen styrker også sin luftmakt som svar på kinesiske kapasiteter. Etter en sterk økning i antallet identifiserings- og avskjæringstokt som følge av

økende kinesisk (samt russisk) luftaktivitet i og nær japansk luftrom, satser Japan på å styrke sin luftmakt. Delvis som følge av at Kina utvikler fly med stealth-kapasitet, har Japan vedtatt å kjøpe F-35 kampfly fra USA. Videre har Japan kjøpt V-22 Osprey luftfartøy (en krysning mellom fly og helikoptre), som vil gjøre Tokyo i stand til raskt frakte soldater til Senkaku/Diaoyu-øyene i en krise. India har på sin side gjennomført flere større kampflykjøp fra Russland, og skal trolig anskaffe et stort antall av det russiske stealth-kampflyet Sukhoi T-50 i indisk utgave, kalt «Future Generation Fighter Aircraft» (FGFA). Dette stealth-kampflyet kan ventelig bli levert mot slutten av dette tiåret. Vietnam har de siste ti år kjøpt et stort antall moderne og avanserte russiske Sukhoi Su-30 kampfly. Su-30 kan føre sjømålmissiler og er et effektivt motmiddel mot store overflatefartøyer som hangarskip.

Kinas missilmakt er også en kilde til bekymring blant naboene. Dette har blant annet gitt seg utslag i økt interesse for missilforsvarssystemer. Her begrunner riktignok Japan og andre sin interesse også med Nord-Koreas atom- og missilprogram, men det er relativt gjennomskuelig at også Kinas missiler styrker tilhengerne av missilforsvarsprogrammene. Japan deltar aktivt i utviklingen av USAs missilforsvar, og forsøker å anskaffe Global Hawk-droner som potensielt kan styrke Japans missilforsvar (Grønning 2014: 6). I Sør-Korea er spørsmålet om missilforsvar kontroversielt, selv om pilene peker i retning av økt interesse for missilforsvar. Seoul har våpensystemet Aegis på flere av sine jagere, men har så langt ikke utplassert missilforsvarskapabiliteter i tilknytning til dette. Washington og Seoul diskuterer dessuten om førstnevnte skal utplassere missilforsvarsbatterier av typen THAAD i Sør-Korea (Kelly 2015). I tillegg utvikler også India sitt eget missilforsvar. Dette forsvaret er først og fremst drevet fram av Pakistans kjernevåpenprogram, men Beijing vil trolig likevel følge dette missilforsvarsprogrammet nøye (Ganguly 2014).

På det kjernefysiske området er våpenkappløpet foreløpig begrenset, selv om enkelte forskere og analytikere mener det pågår en treveis konkurranse mellom Kina, India og Pakistan. På indisk side er Kinas kjernevåpenmodernisering en kilde til bekymring, og har påvirket Indias planlegging og utplassering. India moderniserer sitt kjernevåpenarsenal på flere områder, blant annet ved å utvikle strategiske ubåter (Kampani 2014). I 2012 testet India missilet Agni-V, som har en rekkevidde på 5000 km, og dermed kan nå mål så langt nord som Beijing. På tross av at Indias regjering naturlig nok ikke viste til sin nabo i nordøst som mål, kalte indisk media missilet en «China-killer». Det er flere rapporter om at India planlegger å utstyre Agni-V med flere stridshoder som uavhengig av hverandre kan manøvrere mot ulike mål – såkalt MIRV-teknologi. MIRV-teknologi har tradisjonelt blitt sett som potensielt destabiliserende, og flere observatører er redde for at India og Kinas bruk av denne teknologien vil bidra til et kjernefysisk kappløp (se for eksempel Kristensen 2014).

Det må understrekes at ikke alle militære anskaffelser i regionen handler om Kina. Sør-Korea og India innretter fortsatt sine forsvar mot sine tradisjonelle motstandere, henholdsvis Nord-Korea og Pakistan. Videre er det statene som er direkte involvert i territorialkonflikter med Kina, og hvor forholdet kjennetegnet av

antagonisme, som i sterkest grad deltar i kappløp. Dette gjelder særlig Vietnam, men også India, Filippinene og delvis Japan.

Likevel er det etter vårt syn liten tvil om at det foregår et sett med våpenkappløp mellom Kina og nabostatene. Hvis vi igjen legger Colin Grays fire kjennetegn til grunn, er forholdet mellom Kina og flere av aktørene i økende grad preget av antagonisme, og partene strukturerer sine styrker for å avskrekke eller utøve makt mot motparten. Det er også tydelige elementer av kvantitativ konkurranse, for eksempel når det gjelder utviklingen av hangarskip, ubåter, og missiler, selv om noen av de mindre aktørene satser på asymmetriske midler snarere enn direkte konkurranse. Den militære utviklingen skjer stadig hurtigere, og i løpet av de neste årene kommer flere stater til å utplassere en rekke nye våpensystemer.

Tabell 3. Grays kjennetegn

KINA		INDIA		JAPAN	VIETNAM
Ja	Gjensidig antagonisme	Ja	Ja		Ja
Ja	Strukturerer styrker for å avskrekke motparten?	Ja	Ja		Ja
Ja	Militær konkurranse?	Ja	Ja		Ja, asymmetrisk
Ja	Rask militær utvikling?	Ja	Ja, høye, men konstante, utgifter frem til 2013, deretter liten økning		Ja

KONKLUSJON

Det foregår flere våpenkappløp i Asia- og Stillehavsregionen, der USA og en rekke av landene i Asia svarer på Kinas raske oppbygging av militærmakt. Våpenkappløpene foregår på flere områder: Statene styrker særlig sine maritime kapasiteter, men satser også på luftstyrker, missilstyrker, og cyberkapasiteter. I motsetning til mange historiske kappløp, er kappløpene i Asia først og fremst kvalitative, og omfatter ikke hærstyrkene.

Den sentrale drivkraften bak kappløpene er Kinas vekst og militære opprustning. USA og Kinas naboer er ikke bare bekymret over landets generelt økende militære styrke, men også at mer av denne kan brukes til offensive formål. I tillegg hersker det en oppfatning av at Kina siden 2010 er blitt mer villig til å gå aggressivt til verks for å sikre sine interesser, blant annet i forbindelse med de maritime konfliktene i Øst- og Sør-Kinahavet. Samtidig er det viktig å understreke at Kinas rustning i utgangspunktet var en reaksjon på et endret sikkerhetsklima etter slutten på den kalde krigen, og Beijings underlegenhet i møte med den amerikanskledede revolusjonen i militærteknologi (RMA).

Våpenkappløpene i Asia- og Stillehavsområdet vil sannsynligvis vedvare. Om ikke noe uforutsett – som for eksempel en større økonomisk krise – skulle ramme landene, vil de fleste av dem ha betydelige midler å avsette til videre militær opprustning i årene som kommer. Samtidig er det få tegn til at spenningene som er med på å drive kappløpene er i ferd med å avta. Territorialkonfliktene i Øst- og

Sør-Kinahavet blir stadig mer tilspissede. Nasjonalismen i flere av landene er tiltakende. Det er videre få tegn til at Kinas mer selvhevdende utenrikspolitikk, som har tiltatt under Xi Jinpings lederskap, kommer til å mykes opp. Flere av de andre landene i regionen har også fått ledere som fører en hardere utenrikspolitisk linje, for eksempel Shinzo Abe i Japan og Narendra Modi i India.

Vil våpenkappløpene lede til væpnet konflikt? Vi vil hevde at det foreløpig er lite grunnlag for å trekke slike pessimistiske konklusjoner. Våpenkappløpene er fortsatt ikke like intense som en del historiske kappløp. I tillegg er årsakssammenhengen mellom våpenkappløp og væpnet konflikt uklar, og høyst sannsynlig ikke deterministisk. Det finnes dessuten flere forhold i regionen som begrenser muligheten for væpnet konflikt, for eksempel utstrakt gjensidig økonomisk avhengighet, samt trusselen om bruk av kjernevåpen.

Likevel er våpenkappløpene i regionen en tendens som det er grunn til å være urolig for. Slike kappløp kan forsterke allerede eksisterende antagonisme. De kan også styrke interne grupperinger i stater som har interesse av å fremme en hardere og mindre kompromissvillig utenrikspolitikk. Videre kan hurtig anskaffelse av militært materiell øke faren for uhell og misforståelser, som igjen kan føre til utilsiktet eskalering. Våpenkappløpene i Asia kan dermed bidra til å øke usikkerheten og rivaliseringen i en region som allerede er preget av spenninger.

Litteratur

- Acharya, Amitav (1994) *An arms race in post-Cold War Southeast Asia: Prospects for control*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Albert, Eleanor (2015) *Competition in the Indian Ocean*, 19. mai 2016, CFR Backgrounders, tilgjengelig på: <http://www.cfr.org/regional-security/competition-indian-ocean/p37201>
- Australian Department of Defense (2016) Defense White Paper, tilgjengelig på: <http://www.defence.gov.au/whitepaper/Docs/2016-Defence-White-Paper.pdf>
- Baldor, Lolita (2016) «US, India Agree to Improve Military Cooperation.» *Associated Press*, 12. april 2016.
- Ball, Desmond (2010) «Arms modernization in Asia: An emerging complex arms race» i Andrew T.H. Tan (red.) *The Global Arms Trade*. London: Routledge (30–51).
- Berger, Thomas U. (1996) «Norms, identity and national security in Germany and Japan» i Peter Katzenstein (red.) *The culture of national security: norms and identity in world politics*. New York: Columbia university press (317–356).
- Buzan, Barry (1987) *An introduction to strategic studies: Military technology and international relations*. London: Macmillan.
- Buzan, Barry & Eric Herring (1998) *The arms dynamic in world politics*. London: Lynne Rienner.
- Bitzinger, Richard (2010) «A New Arms Race? Explaining Recent Southeast Asian Military Acquisitions», *Contemporary Southeast Asia; A Journal of International and Strategic affairs*, Vol. 32, number 1, April.
- Bitzinger, Richard (2015) «China's double-digit defense growth.» *Foreign Affairs*, March 19. Tilgjengelig på <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2015-03-19/chinas-double-digit-defense-growth> Lesedato 19.01.2015.
- Brunnstrom, David & A. Mohammed (2016) «China gearing up for East Asia dominance – U.S. Commander», *Reuters*, 23. Februar 23.
- Cai Cuihong (2012) 网络空间的中美关系：竞争、冲突与合作 [Sino-U.S. relations in cyberspace: Competition, clashes, and cooperation], 美国研究 [America Studies], No. 3, 107–121.
- Carnegie Endowment for International Peace (2013) *U.S.-China Security Perceptions Survey: Findings and Implications*, Washington, DC: Carnegie.
- Cheng Qun (2010) 奥巴马政府的网络安全战略分析 [Analysis of the Obama administration's internet security strategy], 现代国际关系 (Contemporary international relations), No. 1, 8–13.

- Cheung, Tai Ming (2016), «Racing from Behind: China and the Dynamics of Arms Chases and Races in East Asia in the Twenty-First Century» i Thomas Mahnken, Joseph Maiolo & David Stephenson (red.) *Arms Races in International Politics*. Oxford: Oxford University Press (247–269).
- Cordesman, Anthony H., A. Hess & N. Yarosh. Chinese Military and Force Development, Center for Strategic & International Studies, CSIS, Rowan & Littlefield, September 2013.
- Crane, Keith, Roger Cliff, Evan Medeiros, James Mulvenon & William Overholt (2005) *Modernizing China's military: Opportunities and Constraints*. Santa Monica, CA: Rand.
- Cronin, Patrick (2007) Abe Shinzo's new nationalism and the future of Sino-Japanese relations. East Asia program publication, Washington, DC: Stimson Center.
- Diehl, Paul F. & Mark J.C. Crescenzi (1998) «Reconfiguring the arms race-war debate», *Journal of Peace Research*, 35(1), 111–118.
- Erickson, Andrew & Conor M. Kennedy (2016) China's Maritime Militia, CNA Corporation, 7 March.
- Fan Jishe (1999), 导弹防御系统与美国的战略意图 [The missile defense system and the U.S.' strategic plans], 当代亚太 [Journal of Contemporary Asia-Pacific Studies], Nummer 6, 15–19.
- Fischer, Beth A. (2004) «The United States and the transformation of the Cold War» i Olav Njølstad (red.) *The last decade of the Cold War: From conflict escalation to conflict transformation*. London: Frank Cass.
- Fisher Jr., Richard D. (2015) DF-26 IRBM may have ASM variant, China reveals at 3 September parade, *Jane's Defense Weekly*, 2 November. Tilgjengelig på: <http://www.janes.com/article/53994/df-26-irbm-may-have-asm-variant-china-reveals-at-3-september-parade> Lesedato: 3. november.
- Fu, Ronan Tse-min, David James Gill, Eric Hundman, Adam P. Liff & G. John Ikenberry (2015) «Correspondence: Looking for Asia's Security Dilemma», *International Security*, 40(2), 181–204.
- Ganguly, Sumit (2014) «India's Pursuit Of Ballistic Missile Defense», *The Nonproliferation Review*, 21(3–4), 373–382.
- Gavin, Francis (2012) *Nuclear statecraft: History and strategy in America's atomic age*. Ithaca: Cornell university press.
- Gertz, Bill (2015) Chinese submarine stalked U.S. aircraft carrier, *Washington Free Beacon*, 3. November. Tilgjengelig på: <http://freebeacon.com/national-security/chinese-submarine-stalked-us-aircraft-carrier/> Lesedato: 20. november.
- Glaser, Charles L. (2004) «When are arms races dangerous? Rational versus suboptimal arming», *International security*, 28(4), 44–84.
- Glosny, Michael, Philip Saunders & Robert S. Ross (2010) «Correspondence: Debating China's Naval Nationalism», *International Security*, 35(2), 161–175.
- Godwin, Paul (1997) «Uncertainty, insecurity and China's military power», *Current history*, 252–257.
- Gray, Colin (1972), «The Arms Race Phenomenon», *World Politics*, 24(1), 39–79.
- Heginbotham, Eric, Michael Nixon, Forrest E. Morgan, Jacob L. Heim, Jeff Hagen, Sheng Li, Jeffrey Engstrom, Martin C. Libicki, Paul DeLuca, David A. Shlapak, David R. Frelinger, Burgess Laird, Kyle Brady & Lyle J. Morris (2015) *The U.S.-China military scorecard: Forces, geography, and the evolving balance of power, 1996–2017*. Santa Monica, Ca: Rand.
- Hofbauer, Joachim & Guy Ben-Ari (2012) «Not an Arms Race: Parsing Asia's Defence Spending», *World Politics Review*, 7. november.
- Hoyler, Marshall (2010) «China's 'antiaccess' ballistic missiles and U.S. active defense», *Naval College War Review*, 63(4), 84–105.
- Kirk, Donald (2013) *Asian Aircraft Carrier Race – China vs India vs Japan*. *Forbes*, 13. august 2013, tilgjengelig på: <http://www.forbes.com/sites/donaldkirk/2013/08/13/aircraft-carriers-first-chinathen-india-and-japan-all-want-one/#133e172f643d>
- IISS (2005) *The Military Balance 2004–2005*. Oxford: Oxford University Press.
- IISS (2014) *The Military Balance 2014*. London: Routledge.
- Japanese Ministry of Defense (2015) *Defense of Japan 2015*. Tokyo: Ministry of Defense.
- Jervis, Robert (1978) «Cooperation under the security dilemma», *World Politics*, 30(2), 162–214.
- Jin Canrong & Zhao Yuanliang (2012) 奥巴马连任后对外政策及中美关系前瞻 [Obama's foreign policy after continuing in office and the outlook for Sino-U.S. relations], 现代国际关系 [Contemporary International Relations], Nr.12, 10–15 + 38.
- Johnston, Alastair Iain (2013) «How New and Assertive Is China's New Assertiveness?», *International Security*, 37(4), 7–48.
- Kampani, Gaurav (2014) «China–India Nuclear Rivalry in the “Second Nuclear Age”», *Ifs Insight*. Oslo: Norwegian institute for defence studies.

- Keck, Zachary (2015) «India is building second homegrown aircraft carrier.» *National Interest*, 20. juli. Tilgjengelig på: <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/india-building-second-homegrown-aircraft-carrier-13375> Lesedato: 3. desember 2015.
- Kelly, Robert E. (2015) «South Korea's THAAD decision», *The Diplomat*, 13. april, tilgjengelig på: <http://thediplomat.com/2015/04/south-koreas-thaad-decision/> Lesedato: 27.11.2015.
- Kristensen, Hans (2015) Pentagon report: China deploys MIRV missile, Federation of american scientists strategic security blog, 11.mai. Tilgjengelig på: <https://fas.org/blogs/security/2015/05/china-mirv/> Lesedato: 26.november 2015.
- Lagrone, Sam (2015) «Indian Navy Set to Accerate Second Indigious as British build carrier is Set to Decommission next Year.» *USNI News*, 23. Februar.
- Lagrone, Sam (2015) «McCain Taking 'Hard Look' at Forward Deploying Second U.S. Aircraft Carrier to Western Pacific.» *USNI News*, 7. desember.
- Lampton, David (2015) A Tipping Point in U.S.-China Relations is Upon Us, «China's Reform: Opportunities and Challenges», 11. mai. Tilgjengelig på: <http://www.uscnpm.org/blog/2015/05/11/a-tipping-point-in-u-s-china-relations-is-upon-us-part-i/> Lesedato: 10. mai.
- Le Mière, Christian (2014) «The spectre of an Asian arms race», *Survival*, 56(1), 139–156.
- Liff, Adam P. & G. John Ikenberry (2014) «Racing toward tragedy? China's rise, military competition in the Asia Pacific, and the security dilemma», *International Security*, 39(2) 52–91.
- Lindsay, Jon R. (2015) Introduction – China and cybersecurity: controversy and context, i Jon R. Lindsay, Tai Ming Cheung & Derek S. Reveron, *China and cybersecurity: Espionage, strategy, and politics in the digital domain*. Oxford: Oxford University Press.
- Liu Huaping (2008) 美国导弹防御计划与其影响 [The U.S. missile defense plans and its implications], 现代国际关系 [Contemporary International Relations], Nr. 12, 32–36.
- Massie, Robert K. (1991) *Dreadnought: Britain, Germany, and the coming of the great war*. New York: Random House.
- Martínage, Robert (2014) Toward a New Offset Strategy: Exploiting U.S. Long-term Advantages to Restore U.S. Global Power Projection Capability. Washington, DC: Center for Strategic and Budgetary Assessments.
- Mizokami, Kyle (2013) «Asia's submarine race.» *USNI news*, 13. november. Tilgjengelig på <http://news.usni.org/2013/11/13/asias-submarine-race> Lesedato: 26.11.2015.
- Montgomery, Evan Braden (2014) «Contested Primacy in the Western Pacific: China's Rise and the Future of U.S. Power Projection», *International Security*, 38(4), 115–149.
- Majumbar, Dave (2015) «Look out China: India wants a New Aircraft Carrier – With help from U.S.» *National Interest*, 15. desember, tilgjengelig på: <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/look-out-china-india-wants-new-aircraft-carrier%E2%80%94help-us-14627>
- Nan Li (2011) «The evolution of China's naval strategy and capabilities: From 'near coast' and 'near seas' to 'far seas', i Phillip Saunders, Christopher Yung, Michael Swaine & Andrew Yang, *The Chinese Navy: Expanding capabilities, evolving roles*, Washington, DC: Institute for National Strategic Studies.
- Nathan, Andrew & Andrew Scobell (2012) «How China Sees America», *Foreign Affairs*, September/October, 32–47.
- Office of naval intelligence (2015) The PLA Navy, New Capabilities and Missions for the 21th Century, Washington, DC: US NAVY.
- Office of the secretary of defense (2015) Annual report to congress: Military and security developments involving the People's republic of China 2015. Tilgjengelig på: http://www.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2015_China_Military_Power_Report.pdf Lesedato: 13. november 2015.
- O'Rourke, Ronald (2015) China Naval Modernization: Implications for U.S. Navy Capabilities—Background and Issues for Congress, Washington, DC: Congressional Research Service, 23 November, RL33153.
- Pew Research Center (2013) America's Global Image Remains More Positive than China's, 18. juli.
- Pew Research Center (2014) Global Opposition to U.S. Surveillance and Drones, but Limited Harm to America's Image, 14. juli.
- Pew Research Center (2016) Public Uncertain, Divided over America's Place in the World.
- Perlo-Freeman, Sam & Carina Solmirano (2014) *Trends in World Military Expenditure 2013*. SIPRI Fact Sheet, April 2014.
- Perlo-Freeman, Sam & Aude Fleurant, Pieter Wezeman, Siemon Wezeman (2015) *Trends in World Military Expenditure*. SIPRI Fact Sheet, April 2015.
- Rhodes, Richard (2008) *Arsenals of folly: The making of the nuclear arms race*. New York: Vintage.

- Ross, Robert (2009) «China's Naval Nationalism Sources, Prospects, and the U.S. Response», *International Security*, 34(2), 46–81.
- Ross, Robert (2002) «Navigating the Taiwan Strait: Deterrence, Escalation Dominance, and U.S.-China Relations», *International Security*, 27(2), 48–85.
- Ross, Robert (1996) «The 1996 Taiwan Strait Crisis: Lessons for the United States, China, and Taiwan», *Security Dialogue* 27(4), 463–470.
- Sagan, Scott (1995) *The limits of safety. Organizations, accidents, and nuclear weapons*. Princeton: Princeton university press.
- Sample, Susan G. (1997) «Arms races and dispute escalation: Resolving the debate», *Journal of conflict resolution*, 34, 7–22.
- Schlosser, Eric (2013) *Command and Control. Nuclear weapons, the Damascus incident, and the limits of safety*. New York: Penguin.
- Scobell, Andrew, M. McMahon, C. Cooper (2015) «China's Aircraft Carrier Program: Drivers, Developments, Implications», *Naval War College Review*, 68(4), 65–79.
- Sisk, Richard (2016) *All Three Zumwalt Destroyers to be Assigned to Pacific: Carter*, Military.com, 8. april, tilgjengelig på: <http://www.military.com/daily-news/2016/04/08/all-three-zumwalt-class-destroyers-assigned-to-pacific-carter.html>
- Shambaugh, David (1993) *Beautiful Imperialist: China Perceives America, 1972–1990*. Princeton: Princeton University Press.
- Shambaugh, David (2002) *Modernizing China's military: Progress, problems, and prospects*. Berkeley: University of California Press.
- Silove, Nina (2016) «The Pivot Before the Pivot: U.S. Strategy to Preserve the Power Balance in Asia», *International Security*, 40(4), 45–88.
- Sipri (2005) *Yearbook 2005: Armaments, Disarmament, and International Security*. London: Oxford University Press.
- Sipri (2014) *Yearbook 2014: Armaments, Disarmament, and International Security*. London: Oxford University Press.
- Sipri (2015), Military expenditure database. Tilgjengelig på: http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database
- State council information office (2004) China's national defense, government white paper. Tilgjengelig på: <http://www.china.org.cn/e-white/20041227/index.htm> Lesedato: 2. november 2015.
- State council information office (2015) China's military strategy, government white paper. Tilgjengelig på: <http://eng.mod.gov.cn/Database/WhitePapers/> Lesedato: 2. november 2015.
- Swaine, Michael (2010) «Perceptions of an Assertive China», *China Leadership Monitor*, No. 32.
- Tan, Andrew T.H. (2014) *The Arms Race in Asia: Trends, Causes and Implications*. London & New York: Routledge.
- Till, Geoffrey (2012) *Asian Naval Expansion: An Arms race in the Making?* London: Routledge.
- Till, Geoffrey (2013) What arms race? Why Asia isn't Europe 1913. *The Diplomat*, February 15.
- U.S. Department of Defense (2010) «Ballistic Missile Defense Review Report.» Washington, DC, Februar 2010.
- USNI News (2015) Two Littoral Combat Ships to Deploy to Singapore Next Year, Four by 2017, 24.4.2015. Tilgjengelig på: <http://news.usni.org/2015/04/24/two-littoral-combat-ships-to-deploy-to-singapore-next-year-four-by-2017> Lesedato: 27.11.2015.
- Wallace, Michael D. (1979) «Arms races and escalation: some new evidence», *Journal of Conflict Resolution*, 23, 3–16.
- Walt, Stephen M. (1987) *The origins of alliances*. New York: Cornell University Press.
- Waltz, Kenneth (1981) «The Spread of Nuclear Weapons: More May Better», Adelphi Papers, Number 171, London: International Institute for Strategic Studies.
- Washington Post (2014) «Hagel announces strategy of innovation to thwart risks to U.S. military superiority» 16. November 2014.
- Weisman, Jonathan (2015) «Increased Military Spending Wins Out After Dueling Budget Votes in House.» *New York Times*, 25. mars.
- Xu Qiliang (2015) 推进国防军队改革 重塑军队组织形态 [Advancing Military Reform, Remodeling military organizational patterns], *People's Daily*, 12. November. Tilgjengelig på: <http://military.people.com.cn/n/2015/1112/c1011-27805432.html> Lesedato: 15. November 2015.
- Wang Jisi (2012) *The Chinese Side, i Addressing US-China Strategic Distrust*, John L. Thornton China Center at Brookings Monograph Series, No. 4.

- Watkins, Derek (2016) «What China Has Been Building in the South China Sea.» *New York Times*, 29. Februar.
- White, Hugh (2013) *The China choice: Why we should share power*. Oxford: Oxford University Press.
- Womack, Brantly (2004) «Asymmetry Theory and China's Concept of Multipolarity», *Journal of Contemporary China*, 13(39): s. 351–366.
- Womack, Brantly (2010) *China Among Unequals: Asymmetric Foreign Relations in Asia*. Singapore: World Scientific Publishing Company.
- Womack, Brantly (2006) *China and Vietnam: The politics of asymmetry*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Xia Liping (2012) 奥巴马政府的太空战略及其影响 [The Obama administration's space strategy and its implications], 国际问题研究 [International Studies] Nr.1, 59–71.
- Zhang Ming (2015) 亚洲太空力量的崛起：现实与趋势 [The rise of Asia's space power: Realities and trends], 国际观察 [International Observer], Nr. 3, 43–54.
- Zhang Weiwei (2011) 美日、美韩军事同盟的同步强化及其影响 [The strengthening of the U.S.-Japan and U.S.-South Korea alliances and its implications], 世界经济与政治论坛 [Forum of world economics politics], Nr. 3, 1–12.